

Visietekst “animatoren op het speelplein”

VDS, najaar 2015

Deze visietekst gaat over animatoren op het speelplein.

Een **animator**¹ op het speelplein is een jongere die **speelkansen** voor kinderen creëert, samen met andere animatoren in een **team**. We zien de ‘animator’-rol als basis, waar de andere taken uit voortvloeien. Bij uitbreiding is deze tekst dus ook van toepassing op de rest van de speelpleinploeg, die werkt aan de randvoorwaarden van een speelpleinwerking.

Afbakening

Speelpleinwerk is **jeugdwerk**. Jeugdwerk is “*groepsgericht sociaal-cultureel werk op basis van niet-commerciële doelen voor of door kinderen en jongeren van 3 tot 30 jaar, in de sfeer van de vrije tijd, onder educatieve begeleiding en ter bevordering van de algemene en integrale ontwikkeling van de jeugd die daaraan deelneemt op vrijwillige basis en georganiseerd door particuliere jeugdverenigingen, of door gemeentelijke of provinciale openbare besturen.*”²

Het jeugdwerk, en dus ook het speelpleinwerk, is per definitie afgebakend in leeftijd. Op vlak van animatoren, in een begeleidersrol ten opzichte van kinderen, zien we een ondergrens en een (vagere) bovengrens.

De **ondergrens** om **volwaardig** animator te zijn ligt op 15 jaar³. Dat is de leeftijd die afgebakend is door het Vlaams Steunpunt Vrijwilligerswerk als de minimumleeftijd om vrijwilliger te zijn én ook de leeftijd waarop jongeren een animatorcursus kunnen volgen.

Een **bovengrens** opleggen voor de rol van animator op het speelplein doen we niet. Volgens de definitie van jeugdwerk wordt **speelpleinwerk** voor OF door kinderen en jongeren georganiseerd. Deze definitie legt geen bovengrens op om in het jeugdwerk te staan, zolang kinderen de doelgroep zijn.

De VDS gaat een **stapje verder** dan de definitie van jeugdwerk en vindt dat speelpleinwerk voor kinderen en **zoveel mogelijk door jongeren** georganiseerd moet worden. Met andere woorden: de VDS vindt het wenselijk dat de meerderheid van de animatoren op het speelplein jongeren zijn.⁴

Taken en basishouding van een animator

¹ We kiezen het woord animator, wegens de link met het attest en de etymologische betekenis (‘ergens leven in blazen, energie aan geven’), boven andere woorden, maar de invulling in de praktijk zelf is vanzelfsprekend belangrijker dan de naamgeving.

² Zie definitie jeugdwerk, Agentschap Sociaal-Cultureel Werk, Afdeling Jeugd

³ Ondanks deze ondergrens zien we in de praktijk dat heel wat tieners voor de leeftijd van 15 jaar ingezet worden als ‘hulpanimator’. De voorwaarden die we hiervoor vanuit de VDS vooropstellen, zijn te lezen in DNA 3 ‘tieners op het speelplein’

⁴ Als we dezelfde redenering doortrekken richting cursussen animator ligt daar wel een bovengrens op 30 jaar om deel te nemen, om zo de ‘voor OF door jongeren’ te kunnen garanderen.

Takenpakket: wat een animator allemaal doet

Een animator neemt een heleboel taken op en doet dat in een team met andere animatoren. Deze taken hebben betrekking op de werking met kinderen, de mede-animatoren (speelpleinploeg) en de praktische organisatie van de werking.

- Tijdens de speelpleindag

De kerntaak van een animator tijdens een speelpleindag is

Het *creëren* van speelkansen voor kinderen, in een team van andere animatoren

Dit creëren van speelkansen is een heel breed begrip. Dit speelt zich af op een continuüm van 'leiden' tot 'laten gebeuren'. Het gaat *onder andere* over:



Een animator kan **op elk moment de geschikte speelhouding** aannemen die bij het spel van de kinderen past: boven, tussen of naast de kinderen.

Naast het aanbieden van speelkansen, voeren animatoren tijdens de speelpleindag nog een heleboel andere taken uit, die de speelkansen rechtstreeks of onrechtstreeks bevorderen. Het gaat dan bijvoorbeeld om conflictsituaties oplossen, babbelen met kinderen, animaties spelen, organiseren, verzamelmomenten... Met andere woorden: *'Animatoren moeten wel duizend rollen opnemen'*⁵

- Voor en na de speelpleindag

Voor en na de speelpleindag hebben de animatoren nog een heleboel andere taken. Het gaat dan bijvoorbeeld over voorbereiden, decor bouwen, materiaal aankopen en klaarzetten, ... Deze taken verschillen van werking tot werking, maar staan altijd ten dienste van de speelkansen voor kinderen.

- Doorheen het werkjaar

Speelpleinwerk stopt niet na de zomervakantie. Ongeveer de helft van de animatoren is ook doorheen het werkjaar met speelpleinwerk bezig⁶. Door deze jaarwerking kan een speelpleinploeg bouwen aan een sterker aanbod in de vakantie(s).

De VDS is ervan overtuigd dat een stevige jaarwerking met animatoren leidt tot een kwalitatief speelpleinaanbod, zowel voor de kinderen als voor die animatoren zelf. Doorheen het jaar zijn animatoren bezig met visie en beleid maken, vertegenwoordigingswerk, voorbereiden van de zomer, coaching van andere animatoren... Deze jaarwerking biedt jongeren uitdaging en eigenaarschap, op die manier blijven ze betrokken bij de werking.

Het takenpakket en de neventaken van een animator kunnen van werking tot werking verschillen. En ook binnen een werking maken animatoren hier hun eigen keuzes in. Maar:

⁵ <http://www.knack.be/nieuws/belgie/een-monument-voor-de-moni/article-opinion-583953.html> illustreert met veel mooie woorden wat animatoren allemaal doen op het speelplein.

⁶ Zie http://www.sociaalcultureel.be/jugd/onderzoek_andereproj_speelpleinen.aspx

alles wat animatoren doen staat rechtstreeks of onrechtstreeks ten dienste van de kerntaak: het creëren van speelkansen voor kinderen.

Wat een animator niet doet

Er zijn grenzen aan het takenpakket van een animator. Een animator is geen hulpverlener, dokter, plaatsvervangende ouder, leerkracht of sociaal werker. Het takenpakket van de animator en de verwachtingen naar animatoren toe moeten afgestemd zijn op wat de basistaak van een animator is: het creëren van speelkansen.

Basishouding: hoe een animator zich gedraagt

Om deze taken goed te vervullen heeft een animator een basishouding nodig. Deze basishouding bestaat uit volgende elementen:

- Respect hebben voor ieder kind
- Vertrekken vanuit interesses en leefwereld van kinderen
- Enthousiast zijn
- Een speelse houding tonen
- Jezelf zijn, echtheid
- Teamplayer zijn
- Goesting hebben om te groeien als animator

Deze basishouding is nodig om de basistaak als animator goed te vervullen, namelijk, het creëren van speelkansen in een team. Deze houding is op elke speelpleinwerking een basishouding, los van wat de werking daarnaast nog van animatoren verwacht.

Vanuit die basishouding neemt een animator verschillende rollen aan. Deze worden door de VDS omschreven als 'dame, heer en zot'.⁷

- De zot: spelen, spelen, spelen
Spelen is het belangrijkste dat een animator doet. Want kinderen zijn er gek op. De zot kan kilo's maffe activiteiten verzinnen en voorstellen. En ook uitgelaten meespelen en nieuwe impulsen lanceren. Een zot durft zichzelf belachelijk maken en brengt schwing in de activiteiten. Z'n enthousiasme werkt aanstekelijk en doet de vonk overslaan!
- De dame: dikke maatjes met kinderen
Het is heel fijn om een hechte band te hebben met kinderen. Een animator kan goed luisteren naar kinderen en geeft hen graag aandacht. De dame vindt het leuk om kinderen persoonlijk te leren kennen. Zo kun hij hen beter begrijpen. Een dame speelt geen rolletje maar blijft gewoon zichzelf. Hij laat de kinderen op de eerste plaats komen en houdt rekening met hun leeftijd.
- De heer: streng maar rechtvaardig
Regels zijn niet vies. De heer zorgt voor duidelijkheid door regels consequent vol te houden en blijft stevig in z'n schoenen staan. Kinderen kunnen de heer vertrouwen en het speelplein kan op hem rekenen. Maar kinderen blijven kinderen. De heer moet zichzelf ook kunnen relativeren. Het is geven en nemen, hij mag geen bullebak worden.

Dit zijn begeleidersstijlen, waarbinnen iedereen een voorkeur heeft. Vanuit deze begeleidersstijlen kan een complementair team van animatoren samengesteld worden.

⁷ We beschrijven de rollen van een animator in de 'hij'-vorm, vanzelfsprekend bedoelen we ook de vrouwelijke animatoren

Animator zijn betekent voor jongeren dat ze vanuit hun basishouding verder groeien in hun begeleidersstijl. Het volgende stuk gaat in op de ondersteuning die jongeren daarin krijgen.

De animator in de ploeg - jeugdwerk

Jongeren als doelgroep van het speelpleinwerk

Het inzetten op een sterke begeleidersploeg, met ruimte voor inspraak en betrokkenheid, is een kerntaak van het speelpleinwerk. Het speelpleinwerk bestaat niet zonder sterke ploeg. Het gaat hier niet om een secundaire doelgroep die 'ten dienste staat' van de werking voor kinderen, maar om een volwaardige doelgroep op zich. Animatoren én kinderen zijn allebei doelgroepen van de werking en kunnen niet zonder elkaar bestaan

Speelplein is jeugdwerk en werkt op die manier met jongeren. Jongeren krijgen kansen om zelf aan het speelplein te bouwen. Met vallen en opstaan, feedback, experimenteren en een goede ondersteuning wordt de betrokkenheid van jonge mensen op het speelplein gestimuleerd.

Aan de slag met 'goesting'

Animatoren kunnen op het speelplein een waaier aan engagementen opnemen. Alle facetten van het organiseren van speelkansen kunnen aan bod komen: activiteiten voorbereiden, impulsen geven, materiaal voorzien, terreininrichting, werken met inkleding... Net zoals voor kinderen is het speelpleinwerk ook voor jongeren een tijd waarin ze vakantie beleven. Op een speelpleinwerking worden jongeren idealiter zoveel mogelijk ingezet vanuit 'goesting' en hun eigen talenten.

Zoeken naar de meerwaarde en de talenten van elke animator werkt. Zowel voor het speelplein als voor de jongeren zelf. Stel je de vraag: moet elke animator echt hetzelfde basispakket uitvoeren? Of gaan we aan de slag met goesting en talenten om voor iedereen een engagement op maat samen te stellen?

Natuurlijk zijn er op het speelplein ook taken waar niemand echt 'goesting' in heeft. Daar willen we niet naast kijken. Door bij het zoeken naar taken te vertrekken vanuit goesting, raken de animatoren betrokken bij de werking en nemen ze de andere taken erbij.

Vanuit het basispakket aan uitdagingen en competenties die op cursus en stage aan bod komen, zou het voor een animator daarna alle kanten uit moeten kunnen op het speelplein. Op die manier kom je in een sfeer terecht van mogelijkheden en stap je af van verplichte basispakketten en taken die iedereen moet doen.

Vanuit goesting naar een sterke betrokkenheid

Binnen de sfeer van goesting en jeugdwerk raken jongeren betrokken bij de werking. Een speelpleinwerking moet aan jongeren ruimte bieden om betrokken te raken door ze verantwoordelijkheid en eigenaarschap te geven.

Betrokkenheid zit 'm in kleine dingen: het gaat van zelf activiteiten en impulsen voorbereiden tot meedenken in de evaluatie en zelf nieuwe systemen uitdenken. Zorg voor genoeg kansen voor jongeren om mee te denken: zowel informeel als formeel in een stuurgroep of werkgroepen. Betrokkenheid van de ploeg komt niet van dag op dag: het is een proces waaraan gewerkt moet worden.

Door het werken aan betrokkenheid, nemen jongeren de speelpleinwerking zelf in handen. Betrokken animatoren blijven langer en zijn een stuk meer tevreden over hun engagement, dat is alvast bewezen!⁸

Besluit

De VDS is ervan overtuigd dat jongeren zich meer betrokken voelen op een werking waar er zoveel mogelijk kans is om zelf keuzes maken in het takenpakket. Als jongeren mede-eigenaar zijn van de werking, zorgt dit voor goesting en betrokkenheid. Hierdoor ontwikkelen ze zichzelf en leren ze stap voor stap verantwoordelijkheid opnemen.

Het is vanzelfsprekend dat de basistaken en de basishouding daarbij steeds de kern zijn. Dat geldt voor alles wat animatoren doen.

Het statuut van de animator - verloning of niet?

Doorheen de geschiedenis van het speelpleinwerk is het niet altijd evident geweest om de jeugdwerkfilosofie te behouden. Wat begon als puur vrijwilligerswerk⁹ is doorheen de tijd meer en meer geëvolueerd naar een waaier aan mogelijke statuten en verloningen. Dit wordt gestimuleerd door toenemende professionalisering, het hoger aantal gemeentelijke werkingen en de centrale rol van speelpleinwerk in het vrijetijdsaanbod. Hierdoor zijn er steeds meer (hoofd)animatoren die geen vrijwilliger meer zijn, maar een betaald statuut (jobstudent, tijdelijke tewerkstelling in de socio-economische sector of een ander) krijgen en dus een loon verdienen.

Een statuut en een bijhorend hoger loon verandert de kern van de zaak, de jongeren zelf, niet. Bovendien is motivatie niet afhankelijk van verloning, zo bewijst het onderzoek speelpleinwerk.¹⁰ Speelpleinwerk is en blijft jeugdwerk en jongeren blijven ook gewoon jongeren die graag vanuit intrinsieke motivatie aan de slag gaan. En net dit moet ondersteund worden. We zijn ervan overtuigd dat écht aan jeugdwerk doen op langere termijn véél meer geëngageerde en capabele jongeren bij de speelpleinwerking betreft. Kans geven op doorgroeien, mensen eigenaarschap geven van de werking en op die manier goesting en betrokkenheid creëren, dat is waar het om gaat.

Belangrijker dan allerlei mogelijkheden qua verloning, *is dus wat je als speelpleinwerking met de jongeren doet*. Jongeren als doelgroep van het speelpleinwerk zien betekent dat het speelplein met een jeugdwerkmentaliteit werkt. Nadenken over verloning komt dan pas op de tweede plaats.

⁸ Zie http://www.sociaalcultureel.be/jeugd/onderzoek_andereproj_speelpleinen.aspx

⁹ In de wortels sluit het vrijwilligerswerk qua statuut wel het nauwste aan bij jeugdwerk. De definitie van vrijwilligerswerk maakt dat duidelijk:

Vrijwilligerswerk is elke activiteit

- die onbezoldigd en onverplicht wordt verricht,
- ten behoeve van
 - één of meer personen, andere dan degene die de activiteit verricht
 - van een groep of organisatie
 - van de samenleving als geheel;
- die ingericht wordt door een **organisatie** anders dan het familie- of privé-verband van degene die de activiteit verricht;
- die niet door dezelfde persoon en voor dezelfde organisatie wordt verricht in het kader van een arbeidsovereenkomst, een dienstencontract of een statutaire aanstelling.

¹⁰ http://www.sociaalcultureel.be/jeugd/onderzoek_andereproj_speelpleinen.aspx

Dat wil niet zeggen dat animatoren op het speelplein geen geld mogen verdienen. Als deze jeugdwerkmentaliteit een stevig startpunt is, van waaruit coaching en ondersteuning ontwikkeld worden, wordt ook vaak nagedacht over incentives. Eén van de mogelijke incentives is een hogere vergoeding of zelfs een jobstudentenloon. Maar: zo'n hogere vergoeding mag de jeugdwerk-gerichte ondersteuning niet vervangen.

We zien dat verloning een bedreiging kan vormen om echt met jongeren als doelgroep om te gaan:

- Er komt meer regelgeving (afbakening qua uren op een dag, allemaal in één maand)
- Nieuwe animatoren komen minder voor de sfeer maar wel voor het geld
- Er worden automatisch hogere verwachtingen tegenover jongeren gesteld als ze meer betaald worden

En dat terwijl ook jongeren met een jobstudentenloon gewoon jongeren blijven, die het best stevig ondersteund worden. Jeugdwerk blijft ook hier de kern van de zaak!

Of anders gezegd: Verloning én hoge betrokkenheid van jongeren kunnen gecombineerd worden. Maar dat moet een bewuste beleidskeuze zijn als incentive. Een hoger loon mag geen 'oplossing' zijn voor een dalend aantal animatoren, om meer van hen gedaan te krijgen of omdat de personeelsdienst van de gemeente het wil. Alles begint met jeugdwerk én vrijwilligerswerk, waarbij verloning één van de incentives *kan* zijn.

Het besluit, én een uitnodiging:

Speelpleinwerk is jeugdwerk, met en door jongeren. In een animatorenwerking worden de jeugdwerkprincipes best zo concreet mogelijk vertaald. Dat kan je ook zien in het speelpleinbasisschema, waarin alle elementen staan waar je over kan nadenken wanneer je visie maakt rond je speelpleinploeg.

We dagen elke speelpleinwerking uit om deze tekst naar de realiteit van je eigen speelpleinwerking te vertalen. Durf kritisch te zijn en keuzes te maken, ook over de animatorenploeg. Een visie op animatorenwerking zorgt ervoor dat je als speelplein sterk staat en kan uitleggen waarom je precies doet wat je doet.

Werkvormen rond visie vind je in de DNA 'hier staan we voor' en op www.speelplein.net/VDSbibliotheek. En ook in de kant-en-klare vergadering die werd ontwikkeld, kan je twee werkvormen rond speelpleinploeg vinden (link)

Je kan info vinden over specifieke animatoren-thema's in de volgende VDS producten:

- DNA's:
 - o DNA 5 'Niet voor het geld, wel voor de leute', animatoren op het speelplein
 - o DNA 21 'Blijven plakken', loopbaanbegeleiding op het speelplein
- Vorming op maat

SPEELPLEINPLOEG

Alle medewerkers die actief bijdragen aan de realisatie van de werking

- animatoren
- hoofdanimatoren
- verantwoordelijken en bestuur
- logistieke en administratieve hulp

hebben baat bij

Loopbaanbegeleiding

- aantrekken en selecteren
- introduceren
- begeleidershouding
- vorming en stagebegeleiding
- uitdaging en verantwoordelijkheid
- vieren en afscheid nemen

Ploegbaas

- taakinfilling en -verdeling
- ondersteuning en coaching
- interne communicatie

Jaarwerking

- inspraak
- participatie
- ontspanning

Positieve cultuur

- verbondenheid met elkaar
- identificatie met de werking
- algemene sfeer en ambiance
- omgaan met storend gedrag

- Advies op maat rond elk item van de pijler 'speelpleinploeg'
- www.speelplein.net/VDS-bib
-